

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА**

ШУТКО НАТАЛІЯ ІГОРІВНА

УДК 347.4:340.132](436:477.83/.86)»1811/1939»

**ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО ЗА ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ
АВСТРІЇ 1811 РОКУ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ
НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (1811–1939 РОКИ)**

**Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень**

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
СЕМКІВ Віталій Остапович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри основ права України

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
НИКИФОРАК Михайло Васильович,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
завідувач кафедри філософії та теорії права

кандидат юридичних наук, доцент
ДМИТРИШИН Юрій Любомирович,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
доцент кафедри правознавства, соціології
та політології

Захист відбудеться «___» грудня 2018 року о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.03 у Львівському національному університеті імені Івана Франка (79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14, зал засідань юридичного факультету, ауд. Г-409).

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розіслано «___» _____ 2018 року.

**В. о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради**

І. Й. Бойко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Зміни соціального, політичного та економічного розвитку в Україні засвідчили прагнення українців удосконалити свою правову державу до держави європейського типу. А це передбачає ефективне реформування правової системи України та уніфікації законодавства відповідно до європейських стандартів. Окрім цього, у сучасних умовах інтеграційних процесів в Україні важливе значення має вивчення й використання національного та зарубіжного досвіду кодифікації та уніфікації цивільного права, *а також аналіз розвитку приватного права*, особливо того, яке діяло на західноукраїнських землях.

Значний інтерес у цьому аспекті становить дослідження зобов'язального права за Цивільним кодексом Австрії 1811 р. (далі – ЦКА) у Галичині та на інших західноукраїнських землях, що входили до складу різних держав (*Польщі, Угорщини, Чехословаччини, Румунії*). Актуальність теми посилюється також тим, що після розпаду Австро-Угорської імперії у 1918 р. на території Західноукраїнської Народної Республіки продовжувало діяти австрійське цивільне право, яке не суперечило законам новоствореної держави. Тому, функціонування ЦКА, його застосування при уніфікації й кодифікації права в Польщі, Угорщині, Чехословаччині та Румунії сприяє глибшому дослідженню зобов'язального права за ЦКА і кращому розумінню та висвітленню історії розвитку європейського цивільного права. Вивчення й узагальнення застосування зобов'язального права за ЦКА у Галичині та на інших західноукраїнських землях, що входили до складу різних держав упродовж 1811–1939 років, дасть змогу використати в доцільних межах набуті знання та правовий досвід для з'ясування витоків правових традицій у розвитку національного зобов'язального права.

На сьогодні відсутнє спеціальне дослідження регулювання зобов'язальних правовідносин за ЦКА. В українській юридичній літературі висвітлено лише загальну характеристику ЦКА, в тому числі здійснено загальну характеристику зобов'язального права. Окрім цього, в Україні відсутнє спеціальне історико-правове дослідження застосування ЦКА на західноукраїнських землях, що входили до складу різних держав (Польщі, Угорщини, Чехословаччини та Румунії) упродовж 1811–1939 рр., що додатково обумовлює актуальність обраної теми історико-правового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідних тем кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Характерні риси розвитку державності, права та політико-правової думки в Україні та зарубіжних країнах» (номер державної реєстрації 0112U003267), «Актуальні проблеми історії державності і права України та зарубіжних країн, правових вчень і української правової думки» (номер державної реєстрації 0115U005817) та «Актуальні проблеми історії права і держави, правових вчень та української правової думки» (номер державної реєстрації 0118U000623).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є поглиблення історико-правових знань про характерні риси та особливості зобов'язального права за ЦКА та його застосування на західноукраїнських землях, а також дослідження рецепції ЦКА в різних державах Центрально-Східної Європи.

Досягнення мети обумовлює вирішення таких основних **завдань**:

- з'ясувати передумови прийняття Австрійського цивільного кодексу 1797 р. для Галичини;
- виокремити передумови прийняття, вивчити структуру, джерела та основні положення ЦКА;
- визначити особливості регулювання зобов'язальних правовідносин за ЦКА;
- показати характерні риси підстав виникнення, зміни та припинення зобов'язань за ЦКА;
- визначити види договорів за ЦКА;
- дати загальну характеристику зобов'язань, які виникли на підставі закону та зобов'язань із заподіяння шкоди;
- проаналізувати зміни, які відбулися в австрійському цивільному законодавстві упродовж XIX ст. та зміни, котрі були внесені Першою, Другою та Третьою Новелами до ЦКА упродовж 1914–1916 рр.;
- охарактеризувати особливості рецепції положень ЦКА в правових системах різних держав Центрально-Східної Європи;
- показати особливості функціонування австрійського цивільного права на західноукраїнських землях.

Об'єктом дослідження є зобов'язальне право за ЦКА, практика його застосування в Галичині, рецепція на українських землях міжвоєнних Польщі, Чехословаччини, а також Угорщини та Румунії.

Предметом дослідження є закономірності становлення та особливості розвитку зобов'язального права на західноукраїнських землях упродовж 1811–1939 рр.

Методологія дослідження обумовлюється його метою та завданнями, змістом об'єкта та предмета. Дослідження базується на концептуальних засадах діалектики, що допомогли з'ясувати процес кодифікації цивільного права на західноукраїнських землях у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій наприкінці XVIII – на початку XIX ст. Водночас враховувався цивілізаційний підхід, який дав змогу з'ясувати вплив цивілізаційного розвитку на формування зобов'язального права у Австрійському цивільному кодексі 1797 р. для Галичини та ЦКА. У процесі дослідження використовувались як загальнонаукові, так і спеціально-наукові, зокрема спеціально-юридичні методи. Застосування таких методів як аналіз, синтез, індукція, дедукція, сходження від конкретного до абстрактного та від абстрактного до конкретного дозволило сформулювати поняття зобов'язання в австрійському цивільному праві. З-поміж загальнонаукових методів в дослідженні застосовано історичний метод, який дав змогу визначити особливості та закономірності регулювання зобов'язальних правовідносин за Австрійським

цивільним кодексом 1797 р. для Галичини та ЦКА, а також соціально-політичні та правові передумови для укладення згаданих нормативно-правових актів; структурно-функціональний, за допомогою якого було конкретизовано структуру ЦКА. Серед спеціально-юридичних використовувалися порівняльно-правовий, який дав змогу з'ясувати особливості застосування ЦКА на території Польщі, Угорщини, Чехословаччини, Румунії, а також в Західноукраїнській Народній Республіці. Найважливіше те, що цей метод дав змогу здійснити порівняння норм зобов'язального права Австрійського цивільного кодексу 1797 р. для Галичини, ЦКА та в деяких аспектах Цивільного кодексу України 2003 р.; герменевтико-правовий – допоміг у тлумаченні основних положень ЦКА, судових рішень у Галичині, монографічних видань, наукових статей, навчальних матеріалів.

Емпіричну базу дослідження становить інформація, отримана в результаті аналізу відповідних положень ЦКА, Австрійського цивільного кодексу 1797 р. для Галичини, Польського Зобов'язального кодексу 1933 р., *Закону про «Австрійський цивільний кодекс, оприлюдненого Патентами від 29 листопада 1852 р. в краях Угорщини, Хорватії і Славонії, Сербії та Тімішоарський Банат»*, а також Першої, Другої та Третьої Новел до ЦКА.

Наукова новизна одержаних результатів визначається метою та завданнями дослідження і полягає у тому, що вперше в українській юридичній літературі здійснено історико-правове дослідження зобов'язального права за ЦКА та його застосування у Галичині та інших західноукраїнських землях, що входили до складу різних держав у ХІХ – І пол. ХХ ст.

У дисертації сформульовано такі науково-теоретичні положення, що мають наукову новизну:

уперше:

– в результаті історико-правового дослідження зобов'язального права за ЦКА та практики його застосування на західноукраїнських землях доведено належність цивільно-правової традиції цих земель до історичної центральноєвропейської системи приватного права з розмежуванням публічноправових і приватноправових інтересів, структурою цивільного права, заснованого на пандектній системі, рецепцією римського приватного права, формуванням міцної юридичної традиції;

- з'ясовано роль ЦКА у розвитку цивільно-правової догматики на західноукраїнських землях, визначено, що право, яке виникало для кредитора називалося правом вимоги, а обов'язок, що виникав для боржника – боргом. В зобов'язальному правовідношенні кредитор мав право вимагати від конкретного, визначеного боржника певної поведінки, яка була предметом права вимоги. Поведінка могла бути: додатною або від'ємною; простою або складеною; подільною або неподільною; визначеною або невизначеною; можливою або неможливою; одноразовою або періодичною; додатковою поведінкою з огляду на існування головного зобов'язання;

- розкрито роль перекладів офіційного німецькомовного тексту ЦКА, які серед іншого вивели кодекс поза орбіту національних конфліктів у

Габсбурзькій імперії, а в подальшому в новостворених державах стали взірцем для *подальших* кодифікацій та основою формування національної правничої термінології;

- обґрунтовано роль австрійського зобов'язального права за ЦКА та практики його застосування на західноукраїнських землях для розвитку української науки цивільного права, яка удосконалювала доктрину зобов'язального права на основі принципів положень римського права;

удосконалено:

- застосування *наукового підходу до* системного аналізу української та зарубіжної історіографії, що дало можливість усебічно дослідити зобов'язальне право за ЦКА у Галичині;

- наукові знання про структуру зобов'язального права, зокрема, норми якого містилися в другому розділі другої частини (глави 17-27, 29–30) та главах 1-3 третьої частини ЦКА;

- історико-правові знання про новелізацію ЦКА, яка не змінила ані систематики, ані головних засад кодексу, а полягала в тому, що окремі статті ЦКА замінювалися іншими;

- положення про застосування ЦКА в угорській частині Австрійської монархії протягом 1853-1861 рр., котрі підтверджують, що з моменту введення ЦКА відбулася уніфікація цивільного права на вказаній території;

набули подальшого розвитку положення про те, що:

- значна частина норм ЦКА на території Польщі була скасована з моменту введення в дію Польського Зобов'язального кодексу 1933 р. у 1934 р., а офіційне скасування ЦКА відбулося після уніфікації польського цивільного права в 1945–1946 рр.;

- проекти 1924, 1932 та 1937 рр. цивільного кодексу Чехословаччини розглядалися як подальший розвиток ЦКА;

- до 1916 р. в Угорщині було розроблено п'ять проектів цивільного кодексу, котрі частково також зазнали впливу ЦКА в редакції 1914–1916 рр., проте не були прийняті через початок I Світової війни.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що положення, узагальнення та висновки, викладені в дисертації, можуть бути використані:

- у *науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для подальших наукових досліджень застосування ЦКА на західноукраїнських землях, а також історії цивільного права України;

- у *навчальному процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», а також «історичної» частини окремих юридичних дисциплін та спецкурсів (цивільне право України, зобов'язальне право України, договірне право України, трудове право України).

Апробація результатів дисертації. Головні положення та висновки дисертації обговорювалися на кафедрі історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного універ-

ситету імені Івана Франка, викладено у публікаціях, доповідях на наукових конференціях, зокрема на: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (Львів, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті» (Львів, 2013 р.); XX звітній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (Львів, 2014 р.), XXXIV Міжнародній історико-правовій конференції «Релігійний чинник в історії права, держави та юридичної думки» (Тисмениця, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки» (Харків, 2016 р.), XXXIII звітній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (Львів, 2017 р.); XXXIV звітній науково-практичній конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (Львів, 2018 р.).

Публікації. Основні положення й висновки дисертаційної роботи викладено в п'яти статтях у виданнях, що визнані фаховими з юридичних наук в Україні, в т. ч. одна стаття, що опублікована в часописі, який включений до наукометричних баз BASE Білефельдського університету (ФРН), РИНЦ (Російська Федерація) та внесено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща). Опубліковано сім тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, які об'єднують 15 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 368 найменувань, та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 286 сторінок, з них – основний текст 205.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовуються вибір теми дисертації, її актуальність, визначаються об'єкт і предмет дослідження, його наукова новизна, сформульовані мета й завдання дослідження, його методологічна основа, розкривається практичне й теоретичне значення роботи.

Розділ 1 «**Історіографія, джерельна база та методологія дослідження**» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Історіографія та джерельна база дослідження»* значний масив використаної в роботі історико-правової літератури, яка є емпіричною базою історико-правового дослідження, класифіковано за місцем видання – на українську та зарубіжну; за напрямом дослідження – на історичну, історико-правову, джерелознавчу, біографічну тощо; за територіальними межами дослідження – на таку, що стосується Австрійської імперії, Австро-Угорської монархії загалом та таку, у якій розкрито правовий статус західноукраїнських земель; за предметною ознакою – на наукову літературу, в якій досліджується австрійське цивільне право та наукову літературу, в якій дослі-

джується його важливий інститут зобов'язальне право. Коротко характеризуються основні праці, віднесені автором до кожної з груп історіографічних джерел. Зокрема, йдеться про праці С. Врублевського, Р. Льоншана де Бер'є, В. Л. Яворського, Ф. Цолля (молодшого), О. Огоновського, Е. Тілля, О. Бальцера, Й. Унгера, С. Дністряньського, Л. Гурніцкого, С. Гродзіського, Д. Малець, А. Дзядзя, К. Суйки-Зелінської, І. Кайтара, Г. Хамзи, К. Гончі, К. Нешвари, В. Шуберта, Д. Покорної, Д. Фіали, Х.-К. Краси, В. Кнаппа, В. Шуберта, Е. Вайса, Е. Свободи, В. Браунедера, Р. Леже, С. Плази, В. С. Кульчицького, Б. Й. Тищика, Є. О. Харитонова, О. І. Харитоновой, І. Й. Бойка, М. М. Кобилицького, Р. О. Стефанчука, О. Є. Блажівської та інших.

Джерельну базу проведеного дисертаційного дослідження поділено на декілька окремих груп: архівні матеріали (документи Центрального державного історичного архіву України у м. Львові), опубліковані документи (кодекси, законодавчі акти) та преса (зокрема, «Газета судова варшавська»).

У підрозділі 1.2. «*Методологічні основи дослідження*» визначаються методологічний рівень, принципи, методи і засоби дослідження. Дослідження будується на трьох методологічних рівнях – емпіричному, теоретичному та практичному. В основі методології цього наукового дослідження покладено принципи історизму, системності, обґрунтованості та органічного поєднання теорії та практики. При цьому використовувалися діалектичний та цивілізаційний концептуальні підходи.

З-поміж загальнонаукових методів в дослідженні застосовано історичний, системний та герменевтичний методи. Серед спеціально-наукових методів дослідження використовувалися порівняльно-правовий, історико-правовий, формально-догматичний і герменевтико-правовий.

Поняття й категорії виступають засобами дослідження зобов'язального права за ЦКА. Їх поділено на загальні (характерні для широкого кола історико-правових праць) та спеціальні (властиві, насамперед, цьому дослідженню). Загальними елементами понятійно-категоріального апарату є поняття зобов'язання, шкоди, договору, Освіченого абсолютизму, Галичини, Австрійської імперії, Австро-Угорської монархії тощо. Спеціальними поняттями виступають цесія, перейняття боргу, інтерцесія, порука, взаємозарахування, ризикові договори, ведення чужих справ без доручення, використання речі на користь іншої особи, безпідставне збагачення тощо.

Розділ 2 «Загальна характеристика Цивільного кодексу Австрії 1811 року» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «*Соціально-політичні та економічні передумови кодифікації австрійського цивільного права наприкінці XVIII – на початку XIX ст.*» встановлено, що короткий період правління імператора Леопольда II розпочався із наполегливої праці над кодифікацією як приватного, так і публічного права. Монарх ліквідував попередню Законотворчу комісію та створив нову Придворну правотворчу комісію у 1790 р., завданням якої було розробка проекту цивільного кодексу. Головою комісії був призначений професор Віденського університету К. А. фон Мартіні. Згодом була створена Ревізій-

на комісія з представників органів державної влади під керівництвом графа Х. Роттенханна. Ревізійна комісія працювала з липня 1794 р. по травень 1796 р. і розробила проект на 1800 параграфів. У 1794 р. імператор Франц I розпорядився надіслати першу частину проекту К. А. фон Мартіні вказаній комісії для встановлення його відповідності адміністративним нормам. Відповідно приписи, які торкалися політичного устрою монархії були виключені з проекту кодексу.

В 1796 р. імператор розпорядився про передання проекту цивільного кодексу місцевим комісіям, юридичним факультетам для аналізу та надання рецензій в межах двох років. Зокрема, такі місцеві комісії в Галичині створені були при Львівському апеляційному трибуналі та при Шляхетських (земських) судах Станіслава і Тарнова.

Приєднавши нові землі до свого складу, Австрійська імперія була змушена уніфікувати законодавство на підвладних територіях. Так як на той час йшли активні кодифікаційні роботи, було прийнято рішення про поширення на територію *Західної Галичини, Східної Галичини* та Буковини нового законодавчого акту – Австрійського цивільного кодексу 1797 р. для Галичини, котрий діяв до прийняття ЦКА.

Джерелами Австрійського цивільного кодексу 1797 р. для Галичини стали пандектне право, Прусське земське уложення 1794 р., провінційне право окремих австрійських країв, Статут Малої Польщі. Кодекс складався із 1613 параграфів та був поділений на три розділи *відповідно до модифікованої інституційної системи*. Самостійним інститутом цивільного права у Кодексі визнавалося зобов'язальне право, що впливало із правового регулювання зобов'язальних відносин у окремій III Частині. *Законодавець визначав зобов'язання як дію, шляхом якої одна сторона переносила на іншу сторону будь-яке особисте право і внаслідок чого покладала на себе певний обов'язок, який з особистим правом того, на кого воно переносилося, співвідносилось як причина і наслідок*.

Це не тільки повноцінна кодифікація приватного права в Габсбурзькій монархії, але й перша цілісна кодифікація приватного права в Європі взагалі, котра діяла на території західноукраїнських земель.

У підрозділі 2.2. «*Передумови прийняття, структура, джерела та основні положення Цивільного кодексу Австрії 1811 року*» вказується, що упродовж 1801-1810 рр. відбувалися три читання проекту новоствореною Законодавчою комісією. Комісія подала остаточний варіант проекту цивільного кодексу імператору Францу I у 1808 р. разом з обґрунтуванням, підготованим Ф. Цайллером. Схвалення імператора проект отримав 01.06.1811 р., набувши чинності під назвою «Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie» (ABGB) («Загальний цивільний кодекс для всіх німецьких спадкових земель Австрійської монархії») зі вступом в законну силу від 01.01.1812 р.

Джерелами ЦКА були римське, австрійське та прусське право та в невеликій частині місцеве право окремих провінцій. ЦКА вміщував 1502 пара-

графи та складався з короткого вступу (§§ 1–14) і трьох частин: I. Особове право (§§15–284), II. Речове право (§§ 285–1341), III. Про приписи спільні для особового та речового права (§§ 1342–1502). Друга Частина була поділена на два Розділи: «Про права суто речові» та «Про права особисто-речові». Виходячи зі змісту норм ЦКА, перша група прав належала особі безвідносно до визначених осіб, а інша існувала за наявності підстав тільки щодо інших визначених осіб. *Основним в ЦКА був поділ на право «особове» та речове, який виник завдяки розрізненню прав, виконання яких відносилося до «осіб без врахування речей» та прав, котрі торкалися «речей без врахування особи».*

ЦКА був прийнятий в період Освіченого абсолютизму в умовах станового устрою, феодалних привілеїв шляхти та підданства селян, проте в майбутньому міг без всяких перешкод функціонувати в інших суспільно-економічних та державницьких умовах. Просякнутий ідеями доби Просвітництва про рівність людей, про звільнення особи від опіки держави, про економічну свободу, ЦКА суперечив соціальній структурі австрійського суспільства того часу.

У підрозділі 2.3. «Зміни в австрійському цивільному праві у XIX ст. та новелізація Цивільного кодексу Австрії 1811 року у 1914–1916 роках» надається загальна характеристика змін в австрійському зобов'язальному праві. У 1904 р. Й. Унгер виступив з ідеєю необхідності внесення змін до ЦКА. Через початок I Світової війни на підставі Цісарських Розпоряджень Перша Новела до ЦКА була введена в дію 12.10.1914 р.; Друга Новела – 22.07.1915 р.; Третя Новела – 19.03.1916 р. Новели стосувалися усіх інститутів цивільного права, але особливо - загальних положень договірного права, договорів про найм житлових приміщень, оренди, трудових договорів, договорів підряду.

У підрозділі 2.4. «Особливості застосування Цивільного кодексу Австрії 1811 року на угорських землях (1852–1918 роки)» встановлено, що з впровадженням австрійського цивільного права в Угорщині та Трансільванії відбулася уніфікація приватного права на усіх угорських землях, до складу яких входило українське Закарпаття. ЦКА діяв на території Угорщини з 1853 р. до моменту його скасування на підставі рішень Курії Судової конференції 1860–1861 рр. Хоча на практиці ЦКА й надалі застосовувався. Для Угорщини створення власного кодексу приватного права стало символом державно-правової єдності та нагальної політико-правової необхідності.

Розділ 3 «Регулювання зобов'язальних відносин за Цивільним кодексом Австрії 1811 року» складається із шести підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Правова природа, види та підстави виникнення зобов'язань» встановлено, в ЦКА визначення поняття «зобов'язання» відсутнє, однак його надано завдяки системному тлумаченню його норм. Зобов'язання - це приватноправове правовідношення, в якому одна особа мала право вимагати від іншої певної поведінки (дії або бездіяльності), яка мала майнове значення. Хоча в § 859 ЦКА згадане визначення позначено поняттям «речово-особисті права». В зобов'язальному правовідношенні кредитор мав право вимагати від конкретного, визначеного боржника певної поведінки, яка була предметом

права вимоги. Ця поведінка могла полягати в передачі речі, наданні послуг, сплаті визначеної грошової суми чи в неперешкоджанні визначеній особі в безпосередньому користуванні річчю. В австрійському зобов'язальному праві зобов'язання поділялися на односторонні та двосторонні, а також розрізняли подільні зобов'язання; кореальні чи солідарні зобов'язання; альтернативні (змінні) чи безальтернативні зобов'язання; зобов'язання визначені індивідуальними чи родовими ознаками.

У підрозділі 3.2. «Зміна та припинення зобов'язань» встановлено, що протягом свого існування зобов'язальні правовідносини не завжди могли залишатися незмінними, вони набували різних модифікацій, могли з'являтися додаткові умови, в них вступали інші особи або ж навпаки. Загалом, зміни в зобов'язальних правовідносинах поділяли на два види: зміни з огляду на осіб та зміни з огляду на зміст зобов'язання.

Зміни з огляду на осіб наступали у два способи: замість особи (осіб), між якими існувало зобов'язання, вступали інші особи, які ставали сторонами зобов'язання; інші особи вступали у зобов'язання поряд з його сторонами. Вступ інших (третіх) осіб у зобов'язання, що існувало між іншими особами, називався інтервенцією. Інтервенція могла бути на стороні кредитора (активна) чи боржника (пасивна).

Зміни в зобов'язальних правовідносинах могли стосуватися не лише осіб, а й самого змісту зобов'язання, при чому зобов'язання залишалось тим же, *тобто не втрачало свою індивідуальність*. Такі зміни могли відбутися як з волі сторін внаслідок встановлення іншого часу, місця чи способу виконання зобов'язання, надання або припинення засобів забезпечення його виконання, так і під впливом різних юридичних фактів, зокрема у разі винних дій особи, зволікання, випадку, зміни монети, примусового продажу предмета зобов'язання, видачі рішення суду, правозмінюючої угоди та визнання боргу.

Зобов'язання припинялося передусім тоді, коли мета його виникнення була досягнута, тобто у разі, коли кредитор отримав від боржника те, на що мав право вимоги, а боржник виконав все, до чого був зобов'язаний.

У підрозділі 3.3. «Загальна характеристика договору, окремі види договорів» встановлено, що ЦКА визначав договір як двосторонній правочин, внаслідок якого його сторони через вільне волевиявлення вступали в зобов'язальні правовідносини між собою, змінювали їх чи припиняли. Проаналізувавши норми ЦКА та наукову літературу, можна стверджувати, що договори могли бути: односторонніми або двосторонніми; безвідплатними або відплатними; основними або додатковими; формальними або безформальними; іменними або безіменними; реальними або консенсуальними; особливою групою договорів були ризикові договори, а також можливіми були договори на користь третіх осіб. ЦКА не поділявся на загальну та особливу частину, а договори не групувалися за тим чи іншим критерієм, що відображало рівень розвитку тогочасної правової думки. В ЦКА договори розміщені таким чином: дарування (§§ 938–956), зберігання (§§ 957–970), позичка (§§ 971–982), позика (§§ 983–1001), доручення (§§ 1002–1044), міна

(§§ 1045–1052), купівля-продаж (§§ 1053–1089), найм (§§ 1090–1150), договори про надання послуг (§§ 1151–1174), товариство (§§ 1175–1216), шлюбний договір (§§ 1217–1266), договори, що залежать від випадку (§§ 1267–1292).

У підрозділі 3.4. «Порядок укладення, форма та умови договору» встановлено, що сторони, укладаючи договір, за взаємною згодою вступали в зобов'язальні правовідносини на певних умовах. Умови договору – це те, на що сторони згоджувалися, укладаючи договір. Укладення договору наставало тоді, коли одна сторона виразила свою волю вступити в зобов'язальне правовідношення з іншою стороною, надавала обіцянку, а інша цей вияв волі приймала.

Кожна із сторін могла виразити свою волю двома способами: прямим, тобто шляхом певної поведінки, якою виражала свою волю; непрямим, тобто нічого не вчинила, що б свідчило про вияв волі, однак з її пасивної поведінки (бездіяльності) впливало те, що особа бажала укласти договір.

Оферта характеризувалася такими ознаками: оферент у разі, якщо бажав укласти договір на підставі поданих в оферті умов, повинен був звернутися з офертою однозначно та впевнено; зміст оферти повинен був містити всі істотні умови договору; оферта була першою однозначною пропозицією укласти договір, змістом якої могла бути обіцянка або (та) її прийняття (§ 861); оферта походила від одного з контрагентів і скеровувалася до особи майбутнього контрагента, визначеної індивідуально. Перш за все оферент зв'язаний був офертою тільки протягом певного часу, тривалість якого окреслював § 862 ЦКА.

Відповідно до § 883 ЦКА, договір укладався усно, або ж на письмі, судовим чи позасудовим способом, з наявністю свідків чи без них.

У підрозділі 3.5. «Зобов'язання із заподіяння шкоди» на основі аналізу австрійської доктрини цивільного права та норм ЦКА встановлено, що для виникнення зобов'язання з заподіяння шкоди необхідна була наявність трьох умов: повинна була наступити шкода певній особі (потерпілому); повинен був настати факт (подія), з яким закон пов'язував обов'язок відшкодування шкоди відповідальною особою; повинен був існувати причиновий зв'язок між заподіяною шкодою та фактом. ЦКА вирізняв два види шкоди: майнова шкода і особиста кривда (§ 1293). Вина була однією з умов обов'язку відшкодування шкоди на користь потерпілого. Однак для того, щоб такий обов'язок виник необхідна була наявність двох її складових: об'єктивної та суб'єктивної.

У підрозділі 3.6. «Зобов'язання, які виникали на підставі закону» на підставі аналізу правового регулювання зобов'язальних відносин за ЦКА встановлено, що поруч з двома основними групами зобов'язань: договірних і деліктних, ЦКА виділяв також такі, які виникали безпосередньо з закону (§ 859), який визначав настання певних правових фактів, що зумовлювали виникнення зобов'язань. Тут мова йшла про всі види зобов'язань, які не входили до двох традиційних груп зобов'язань. Зокрема, односторонні правочини й інші юридичні факти. У зобов'язальних правовідносинах таки-

ми юридичними фактами були ведення чужих справ без доручення (§§ 1035–1040), використання речі на користь іншої особи (§§ 1041–1043) та незаконне збагачення (§§ 877, 1431–1437, 1174, 1447). У нашому дослідженні розглядаються такі односторонні акти, які не стосувалися сімейного та спадкового права, а також односторонні правочини, які не були пов'язані з договірними зобов'язаннями. В австрійському зобов'язальному праві самостійною підставою виникнення зобов'язань були такі правочини, як видача цінних паперів та правовстановлюючих документів. Варто відзначити, що закон сам по собі в жодному випадку не був підставою виникнення зобов'язань, а ними були певні події, з якими була пов'язана та чи інша законодавча норма.

Розділ 4 «Застосування Цивільного кодексу Австрії 1811 року на західноукраїнських землях в складі різних держав» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 4.1. «Місце і роль Цивільного кодексу Австрії 1811 року при кодифікації та уніфікації приватного права в Другій Речі Посполитій (1919–1939 роки)» вказано, що після отримання незалежності в 1918 р. Польща успадкувала складну мозаїку з п'яти правових систем цивільного права. Уніфікація права була важливим елементом інтеграції поділених територій відроджуваної Польщі. Тому, у 1919 р. Польський Сейм прийняв закон, яким створив Кодифікаційну Комісію, перед якою було поставлене завдання уніфікації та кодифікації всього цивільного та кримінального права, як матеріального, так і процесуального. Серед багатьох досягнень Кодифікаційної Комісії важливим був Польський Зобов'язальний кодекс 1933 р., який скасував відповідні положення ЦКА статтями XXII та XXIII вступних положень. ЦКА в редакції 1914–1916 рр. був джерелом норм Польського Зобов'язального кодексу 1933 р. про публічну обіцянку, право особи на відмову від договору найму, приписів про право особи на «приватну грабiж» великої рогатої худоби, положень про трудовий договір, загальних положень про гарантію, норм про вину і припинення зобов'язальних відносин, норм про розпорядчий договір та ін.

У підрозділі 4.2. «Значення та вплив Цивільного кодексу Австрії 1811 року на кодифікацію та уніфікацію права у Чехословаччині упродовж 1918–1939 років» визначено, що після проголошення незалежності у 1918 р. чехословацький законодавець перейняв всю правову систему Австро-Угорської монархії. Таким чином ЦКА в редакції 1914–1916 рр. вступив в дію на всій території Чехословаччини з 1920 р. Можна констатувати, що робота щодо внесення змін до ЦКА відбувалася дуже повільно. Паралельно йшов процес розробки власного цивільного кодексу, наслідком якого були три проекти 1924, 1932 та 1937 рр. Проект цивільного кодексу Чехословаччини 1937 р. розглядався як подальший розвиток ЦКА. ЦКА діяв в Чехословаччині фактично до 1951 р., оскільки жоден з проектів не набув законної сили.

У підрозділі 4.2. «Загальна характеристика рецепції Цивільного кодексу Австрії 1811 року на території Румунії» вказано, що рецепція ЦКА відбулася також на території Молдови та Валахії. Зокрема, в 1813 р. Господарем

Молдови була створена Комісія для кодифікації цивільного права. У 1817 р. прийнятий був «Кодекс Калимаха». У 1815 р. правитель Валахії Іоан Георг Караге розпорядився кодифікувати право Валахії. Карагайський Законник вмещував норми цивільного, кримінального та процесуального права, тому для Валахії він був дійсно першим та загальним кодексом права. Обидва кодекси діяли упродовж 1818-1865 рр. Натомість, Румунський цивільний кодекс 1865 р. вже був рецепцією Цивільного кодексу Франції. Хоч в міжвоєнний період Буковина входила до Румунії, проте австрійські закони, в т. ч. ЦКА, й надалі продовжували діяти до 1938 р.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота вирішує важливе і актуальне наукове й практичне завдання, суть якого полягає у дослідженні цивільно-правових відносин на західноукраїнських землях за Цивільним кодексом Австрії 1811 року. Історико-правове дослідження зазначеної проблеми дало змогу дійти низки загальних висновків.

1. Першим повноцінним цивільним кодексом на території Австрійської імперії став Австрійський цивільний кодекс 1797 р. для Галичини, який було введено в дію на території Західної та Східної Галичини і Буковини з 1798 р. Кодекс базувався на абстрактно зрозумілих припущеннях загальності прав та обов'язків, індивідуальної свободи та рівності. Тільки в невеликій кількості випадків був прив'язаний до суспільно-господарських реалій монархії. В Австрійському цивільному кодексі 1797 р. для Галичини були відображені майже всі природно-правові концепції К. А. фон Мартіні, зокрема, ототожнення права з мораллю, положення про те, що природні права є непорушними і невідчужуваними, серед основних прав людини – право зберігати життя, набувати необхідні для життя речі, удосконалювати можливості тіла і душі, захищати себе, турбуватися про репутацію та суспільну думку, користуватися своїми речами на власний розсуд та ін. Також у Кодексі було визначено загальну цивільну правоздатність, позастанову рівність осіб у приватному праві. В Третій Частині Австрійського цивільного кодексу 1797 р. для Галичини у 19 розділах вмещувалися норми зобов'язального права, як загальної, так і спеціальної дії, а також окремі норми про давність володіння, позовну давність, реституцію, тощо. Кодекс розрізняв такі види зобов'язань: дозволені та недозволені (§ 3); часткові (§ 32-33); солідарні (§ 34); регресні (§ 38).

2. Врахувавши досвід створення цілісної кодифікації цивільного права – Австрійського цивільного кодексу 1797 р. для Галичини – в 1811 році був прийнятий ЦКА, який вступив в дію з 1812 р., уніфікувавши приватне право на всій території Габсбурзької монархії. Протягом 1801–1810 рр. відбувалися три читання проекту цивільного кодексу новоствореною Законодавчою комісією. Перше читання проекту відбувалося упродовж 21.12.1801–22.12.1806 рр., протокол котрого називався Голо-

вним. Протокол другого читання – Протокол перегляду – складався упродовж 04.03.1807–14.01.1808 рр. Третє читання називалося Суперревізія, яке відбувалося упродовж 13.11.1809–22.01.1810 рр.

3. За своїм ідеологічним наповненням ЦКА значно випереджав настрої і правосвідомість правлячої верхівки та соціальні умови абсолютистської Австрії. Прогресивність ЦКА, його невідповідність загальному рівню розвитку культури перешкоджали впровадженню його положень у життя. ЦКА виник в період Освіченого абсолютизму в умовах станового устрою, феодалських привілеїв шляхти та підданства селян, проте в майбутньому міг без всяких перешкод функціонувати в інших суспільно-господарських та державницьких умовах і залишився діючим в незалежній Австрії. З погляду сучасної правотворчості ЦКА можна взяти за зразок рефракційної техніки редагування приписів. Ідеї ЦКА дали поштовх до детермінування формою об'єктивного права змісту основних прав громадянина, що було іманентною особливістю австрійського конституціоналізму з 1867 р. Ідея природних прав людини, виражена в приписах ЦКА, хоч і не була дублікатом конституційних норм з огляду на абсолютний устрій Габсбурзької держави, але становила засаду права, котра зобов'язувала державну владу до їх дотримання та охорони. Основною метою ЦКА було створення правового підґрунтя для розвитку буржуазних відносин, але він не зачіпав численні феодалські і станові права та привілеї. ЦКА вирізнявся високим рівнем законодавчої техніки. Містив прості, лаконічні та виразні формулювання, посилення на «здоровий глузд», загальні й абстрактні формули.

4. ЦКА було введено в дію на угорських землях, куди входило українське Закарпаття, в 1853 р. після відміни Конституції Угорщини 1848 р. та видання Організаційних принципів 1852 р. Завдання щодо уніфікації приватного права залишилось нереалізованим через позицію угорського парламенту та австрійського імператора. Не зважаючи на отримання нової державно-правової основи в 1849 р., Угорщина й надалі зберегла попереднє законодавство. Протягом 1850–1851 рр. працювала комісія, робота якої зосереджувалася переважно на тимчасовому введенні частини норм ЦКА в Угорщині. На підставі розробленого закону відповідні норми ЦКА були змінені чи скасовані. Також були оприлюднені Патенти, які мали на меті детальніше з'ясувати зміст норм ЦКА та роз'яснити, яких обмежень він зазнає на території Угорщини та Трансильванії. ЦКА вводився в повному об'ємі, однак враховував особливості права на цих територіях. Деякі важливі зміни стосувалися насамперед сімейного права, заповіту та успадкування майна духовенства, а також «регулювання відносин невід'ємності дворянських землеволодінь (авіцитету)». ЦКА зазнав докорінних змін на угорських землях із прийняттям Жовтневих дипломів у 1860 р. та Рішень Судової конференції 1860–1861 рр. Курія Судової конференції вирішила відновити угорське матеріальне цивільне право зі змінами та доповненнями, які містили елементи австрійських законів, введених з 1850 р. в Угорщині, котрі враховували зміни у соціальних та економічних відносинах з 1848 р.

5. Найбільший розвиток цивільного законодавства припав на час ліквідації абсолютизму і переходу Австрійської монархії на конституційний лад. В сфері зобов'язального права законодавчі зміни другої половини XIX ст. торкалися в основному питань свободи договору та засад цивільної відповідальності. В 1914-1916 рр. трьома Новелами були внесені зміни до ЦКА. Новелізація не змінила ані систематики, ані головних засад ЦКА, а полягала в тому, що окремі статті ЦКА замінювалися іншими. Основна частина змін стосувалася загальних положень договірної права, договорів про найм житлових приміщень, оренди, трудових угод, договорів підряду та ін.

На західноукраїнських землях, що входили до складу Австрії у 1918 р. утворилася нова держава - Західноукраїнська Народна Республіка. Відповідним Законом, прийнятим того ж року, цивільні закони колишньої Австро-Угорської монархії продовжували діяти на її території, якщо вони не суперечили законодавству Західноукраїнської Народної Республіки. Така позиція законодавчої влади відродженої держави повинна бути пояснена не тільки станом війни та нагальними практичними потребами регулювання зобов'язальних відносин, а й перевагами юридичної догматики ЦКА, а саме: ефективною для практики наглядністю форми; логічною концентрацією юридичного матеріалу; простотою для розуміння внаслідок зрозумілості структури; здатністю заповнювати прогалини в позитивному праві. Очільники ЗУНР бачили ЦКА як складову цивілістичної традиції на західноукраїнських землях, виразника певних ідеалів і цінностей, які в сучасній Україні узагальнюють у понятті «європейські цінності».

6. В ЦКА визначення поняття «зобов'язання» відсутнє, однак його можна дати завдяки системному тлумаченню норм ЦКА. Зобов'язання – це приватноправове правовідношення, в якому одна особа мала право вимагати від іншої певної поведінки (дії або бездіяльності), яка мала майнове значення. Хоча в § 859 ЦКА згадане визначення позначено поняттям «речово-особисті права». Відповідно до §§ 859-860 ЦКА підставами виникнення зобов'язань були договір (контракт), закон та заподіяна шкода. Тобто, поруч з двома основними групами зобов'язань: договірних і деліктних, ЦКА виділяв також такі, які виникали безпосередньо з закону, який визначав настання певних правових фактів, що зумовлювали виникнення зобов'язань. Тут мова йшла про всі види зобов'язань, які не входили до двох традиційних груп зобов'язань. Зокрема, зі змісту інших норм випливало, що такими підставами могли бути також односторонні акти чи інші події. ЦКА не поділявся на загальну та особливу частину, а договори не групувалися за тим чи іншим критерієм, що відображало рівень розвитку тогочасної правової думки. В ЦКА договори розміщені таким чином: дарування (§§ 938–956), зберігання (§§ 957–970), позичка (§§ 971–982), позика (§§ 983–1001), доручення (§§ 1002–1044), міна (§§ 1045–1052), купівля-продаж (§§ 1053–1089), найм (§§ 1090–1150), договори про надання послуг (§§ 1151–1174), товариство (§§ 1175–1216), шлюбний договір (§§ 1217-1266), договори, що залежать від випадку (§§ 1267–1292). Зобов'язання припинялося внаслідок: його вико-

нання (сплати) (§ 1412); взаємозарахування (компенсації) (§§ 1438–1443); укладення правоприпиняючого контракту або відмови кредитора від права вимоги (§§ 1444, 920); збігу права вимоги та боргу в одній особі (конфузії) (§§ 1445-1446); неможливості виконання зобов'язання; смерті кредитора або боржника (§ 1448); спливу часу, на який було встановлено зобов'язання (§ 1449); спливу строку позовної давності; новації (§§ 1376-1379). Передусім зобов'язання припинялося тоді, коли мета його виникнення була досягнута, тобто у разі, коли кредитор отримав від боржника те, на що мав право вимоги, а боржник – виконав все, до чого був зобов'язаний.

7. Аналіз австрійської доктрини цивільного права та норм ЦКА дозволяє стверджувати, що для виникнення зобов'язання з заподіяння шкоди необхідна була наявність трьох умов: повинна була наступити шкода певній особі (потерпілому); повинен був настати факт (подія), з яким закон пов'язував обов'язок відшкодування шкоди відповідальною особою; повинен був існувати причинний зв'язок між заподіяною шкодою та фактом. ЦКА вирізняв два види шкоди: майнова шкода і особиста кривда (§ 1293). До фактів, з якими закон пов'язував обов'язок відшкодування шкоди, ЦКА відносив вину особи, здійснення нею свого права, безвинне діяння, випадок, дії третіх осіб та шкоду, заподіяну тваринами (§ 1294). Під випадком розумілася будь-яка подія, внаслідок якої було спричинено шкоду, яка не була наслідком ні винних дій іншої особи, ані впливу вищої сили (§§ 1306-1312). За випадок ніхто не відповідав перед законом, тому і ризик заподіяння шкоди ніс власник майна. Шкода могла бути прямою чи непрямою (внаслідок факту настала інша подія, наслідком якої стала заподіяна шкода). Слід зазначити, що при встановленні причинового зв'язку не враховувалися надзвичайні події (§ 1393). Відшкодування шкоди полягало передусім в поверненні до такого стану, який існував до її заподіяння, а якщо це не було можливо – в грошовому відшкодуванні (§ 1323).

8. На більшості території польських земель австрійської держави ЦКА почав діяти з 01.01.1812 р. Після отримання незалежності у 1918 р. на території Польщі функціонувало п'ять різних правових систем, тому очевидно була необхідність уніфікації цивільного права та створення єдиного цивільного кодексу. Для цієї мети Польський Сейм створив Кодифікаційну Комісію у 1919 р. Прагнучи побудувати цивільний кодекс за швейцарським зразком, в 1929 р. утворена була спеціальна Підкомісія для підготовки зобов'язального права. Польський Зобов'язальний кодекс вступив в дію з 01.07.1934 р на підставі Розпорядження Президента Республіки Польща від 27.10.1933 р. разом із усіма відповідними інструкціями. Джерелами Польського Зобов'язального кодексу 1933 р. були ЦКА, Цивільний кодекс Німеччини, Цивільний кодекс Франції 1804 р., Звід законів Російської імперії, швейцарське зобов'язальне право 1911 р., французько-італійський проект та російський проект 1913 р. Польський Зобов'язальний кодекс 1933 р. скасував більшу частину норм зобов'язального права ЦКА.

9. Після розпаду Австро-Угорської імперії та утворення нової держави чехословацький законодавець перейняв всі цивільно-правові норми Австро-

Угорської імперії, внаслідок чого в державі виник правовий дуалізм. Законодавець вносив зміни до усіх цивільно-правових норм й одночасно проводив уніфікацію та кодифікації діючого в Чехії, Словаччині та Карпатській Україні права. У 1920 році Міністерство юстиції Чехословаччини створило Комісію, котра повинна була напрацювати проект Цивільного кодексу, взявши за основу ЦКА в редакції 1914–1916 рр. Комісія поділена була на п'ять підкомітетів, котрі працювали протягом 1921–1923 рр. У 1924 р. офіційно опублікований був проект цивільного кодексу, який складався з 1395 параграфів. На початку 1926 р. була створена нова Повторна ревізійна комісія, котра протягом 1926–1931 рр. розробила новий проект, який складався з 1353 параграфів та 76 вступних статей. Останній опубліковано було в 1932 р. Наступний проект цивільного кодексу Чехословаччини був розроблений у 1937 р. та став значним досягненням для чехословацької юриспруденції міжвоєнного періоду. Він містив 1347 параграфів та 70 вступних статей. Робота над проектами продовжувалася, проте через загострення міжнародної ситуації план кодифікації так і не був реалізований.

10. У міжвоєнний період у Румунії постало питання інтеграції правових систем новоприєднаних територій до загальної державно-правової системи, у тому числі Буковини та Бессарабії, які до того розвивалися під впливом різних правових традицій – австрійської (Буковина) та російської (Бессарабія). Незважаючи на жорстку позицію румунської влади щодо уніфікації права, фактично до кінця 30-х років XIX ст. дані землі зберігали певні особливості у галузі цивільного права. Зокрема, австрійське цивільне законодавство застосовувалося на території Буковини до 1938 р.

11. ЦКА поряд з Цивільним кодексом Франції 1804 р., Цивільним кодексом Німеччини 1896 р., Швейцарським цивільним кодексом, є одним з найбільших кодифікаційних актів цивільного права Європи, що зберігає свою чинність до сьогодні. В червні 2011 р. відбулося святкування з нагоди 200-літнього ювілею з дня прийняття ЦКА, який також діяв на території західноукраїнських земель. Немає сумнівів, що упродовж настільки тривалого функціонування ЦКА великою мірою вплинув на формування правової думки та юридичної практики на тих територія і державах, де він діяв.

Істотного впливу ЦКА зазнала і концепція цивільного права в Україні, особливістю якої є поєднання центральноєвропейських та східноєвропейських поглядів на цивілістику. Серед репрезентантів центральноєвропейських поглядів на цивілістику ЦКА виділяється історичною легітимністю для західноукраїнських земель, де з його допомогою було подолано певну комплікативність, а іноді еkleктичність у сфері зобов'язального права. Доктрина, принципи, догматика, практика зобов'язального права на західноукраїнських землях у 1811–1939 рр. стали історико-правовою передумовою формування сучасного цивільного права України як зразка правової системи центрально-східноєвропейської родини приватного права.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті:

1. Шутко Н. Значення Цивільного кодексу Австрії 1811 року в діяльності Кодифікаційної Комісії Другої Речі Посполитої (1918-1939 рр.). *Науковий Вісник Херсонського державного університету. Серія: юридичні науки.* 2014. №1. С. 209–214.

2. Шутко Н. Вплив австрійського цивільного права на кодифікацію та уніфікацію права у Чехословаччині (1918-1939 рр.). *Науковий Вісник Херсонського державного університету. Серія: юридичні науки.* 2014. №3. С. 225–230.

3. Шутко Н. Структура, джерела та основні положення Цивільного кодексу Західної Галичини 1797 року // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». 2014. URL: <http://www.pap.in.ua/index.php/archiv-vidannja/25> (дата звернення: 27.10.2018).

4. Шутко Н. Дія Цивільного кодексу Австрії 1811 року на угорських землях (1812-1918 роки). *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* 2016. №63. С. 55–63.

5. Шутко Н. Новелізація Цивільного кодексу Австрії 1811 р. на початку ХХ ст. *Історико-правовий часопис.* 2016. №1. С. 248–253.

Тез доповідей:

6. Шутко Н. Загальна характеристика зобов'язального права за Цивільним кодексом Австрії 1811 р. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (22-23 березня 2013 р.). Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». Львів. 2013. С. 14–16.

7. Шутко Н. Особливості розвитку зобов'язального права в Австрії в ХІХ ст. *Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у ХХІ столітті: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (15-16 листопада 2013 р.). Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». Львів. 2013. С. 30-32.

8. Шутко Н. Цивільний кодекс Західної Галичини 1797 року: прийняття та структура. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали ХХ звітної науково-практичної конференції.* Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів. 2014. С. 136-139.

9. Шутко Н. Зобов'язальне право за Цивільним кодексом Австрії 1811 року та перспектива уніфікації цивільного права Європейського Союзу. *Релігійний чинник в історії права, держави та юридичної думки: матеріали ХХХІV Міжнародної історико-правової конференції* (26-29 травня 2016 р.). Тисмениця, Київ-Херсон: ФОП Грінь Д. С., 2016. №34. С. 427–432.

10. Шутко Н. Рецепція Цивільного кодексу Австрії 1811 року в країнах Центрально-Східної Європи. *Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*

ції (16–17 вересня 2016 р.). Асоціація аспірантів-юристів. Харків. 2016. С. 23–28.

11. Шутко Н. Підстави виникнення зобов'язань за Цивільним кодексом Австрії 1811 року. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2017 р.). Львів. 2017. №1. С. 128–130.

12. Шутко Н. Додаткові договори за Цивільним кодексом Австрії 1811 року. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*. Матеріали XXIV звітної науково-практичної конференції. Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів. 2018. С. 99–101.

АНОТАЦІЯ

Шутко Н. І. Зобов'язальне право за Цивільним кодексом Австрії 1811 року та його застосування на західноукраїнських землях (1811–1939 роки). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, Львів, 2018.

У дисертації досліджено передумови кодифікації приватного права в Австрійській імперії в кінці XVIII – на початку XIX ст. Проаналізовано структуру, джерела, основні положення Австрійського цивільного кодексу 1797 р. для Галичини. Досліджено структуру, джерела та основні положення Цивільного кодексу Австрії 1811 р. З'ясовано особливості функціонування Цивільного кодексу Австрії 1811 р. на території Угорщини. Охарактеризовано зміни в австрійському цивільному законодавстві упродовж XIX ст. та три новели до Цивільного кодексу Австрії 1811 р. Подано види зобов'язань та підстави їх виникнення. З'ясовано підстави зміни та припинення зобов'язань за Цивільним кодексом Австрії 1811 р. Охарактеризовано договір як підставу виникнення зобов'язань за Цивільним кодексом Австрії 1811 р., а також надано характеристику окремих видів договорів. З'ясовано порядок укладення, форму та умови договору. Визначено зобов'язання із заподіяння шкоди, а також зобов'язання, підставою виникнення яких були односторонні акти та інші юридичні факти. Проаналізовано вплив австрійського цивільного права на кодифікацію власного права в Польщі в міжвоєнний період. Проаналізовано зміст Польського Зобов'язального кодексу 1933 р. Досліджено рецепцію австрійського цивільного права в Чехословаччині в міжвоєнний період. Надамо загальну характеристику рецепції Цивільного кодексу Австрії в Румунії.

Ключові слова: Цивільний кодекс Австрії 1811 року, зобов'язальне право, договір, шкода, Австрійська монархія, Австро-Угорська імперія, Галичина, західноукраїнські землі, рецепція, проект цивільного кодексу, кодифікація, уніфікація.

АННОТАЦИЯ

Шутко Н. И. Обязательственное право по Гражданскому кодексу Австрии 1811 года и его применение на западноукраинских землях (1811–1939 годы). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко Министерства образования и науки Украины, Львов, 2018.

В диссертации исследованы предпосылки кодификации частного права в Австрийской империи в конце XVIII – начале XIX в. Проанализированы структура, источники, основные положения Австрийского гражданского кодекса 1797 г. для Галиции. Исследованы структура, источники и основные положения Гражданского кодекса Австрии 1811 г. Выявлены особенности функционирования Гражданского кодекса Австрии 1811 на территории Венгрии. Охарактеризованы изменения в австрийском гражданском законодательстве на протяжении XIX в. и три новеллы Гражданского кодекса Австрии 1811 г. Подано виды обязательств и основания их возникновения. Выяснено основания изменения и прекращения обязательств по Гражданскому кодексу Австрии 1811 г. Охарактеризован договор как основание возникновения обязательств по Гражданскому кодексу Австрии 1811 г., а также дана характеристика отдельных видов договоров. Выяснено порядок заключения, форму и условия договора. Определены обязательства из причинения вреда, а также обязательства, основанием возникновения которых были односторонние акты и другие юридические факты. Проанализировано влияние австрийского гражданского права на кодификацию собственного права в Польше в межвоенный период. Проанализировано содержание Польского Обязательственного кодекса 1933 г. Исследовано рецепцию австрийского гражданского права в Чехословакии в межвоенный период. Предоставлено общую характеристику рецепции Гражданского кодекса Австрии 1811 г. в Румынии.

Ключевые слова: Гражданский кодекс Австрии 1811 года, обязательственное право, договор, ущерб, Австрийская монархия, Австро-Венгерская империя, Галиция, западно-украинские земли, рецепция, проект гражданского кодекса, кодификация, унификация.

SUMMARY

Shutko N.I. Obligation law under the Civil Code of Austria of 1811 and its application in Western Ukrainian lands (1811–1939). – The manuscript. Dissertation for the scholarly degree of Candidate of Sciences in Jurisprudence in specialty 12.00.01 – Theory and History of State and Law; History of Political and Legal Doctrines. – Ivan Franko National University of Lviv, Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2018.

In the dissertation the preconditions of codification of private law in the Austrian empire at the end of XVIII – at the beginning of XIX centuries were investigated. The structure, sources, basic provisions of the Austrian Civil Code of 1797 for Galicia were analyzed. The structure, sources and main provisions of the Austrian Civil Code of 1811 were analyzed. The peculiarities of functioning of the Civil Code of Austria of 1811 in the territory of Hungary were clarified. It was clarified that on the basis of the October Diplomas of 1860 and the Decisions of the Curia of the Judicial Conference of 1860-1861, the previous Hungarian private law with changes and additions was restituted taking into account Austrian law. Changes in Austrian civil law during the 19th century and three novels of the Civil Code of Austria in 1811 were characterized. The types of obligations and their occurrence were described. The reasons for changing and terminating the obligations under the Austrian Civil Code of 1811 were clarified. The contract was described as the basis for the obligations under the Austrian Civil Code of 1811, also certain types of agreements were described. The procedure of the conclusion of agreement, the form and terms of the agreements were defined. The obligation from caused damage, as well as obligations, the ground to occurrence of which were unilateral acts and other legal facts, were determined. The archival files of the Central State Historical Archives of Ukraine in the city of Lviv, that reflect the peculiarities of the application of the Civil Code of Austria of 1811 in Eastern Galicia, were investigated. The influence of Austrian civil law on the codification of civil law in Poland in the interwar period was analyzed. The activities of the Codification Commission of the Second Rich Pospolita in the interwar period are described. The content of the Polish Code of Obligations of 1933 was analyzed. The Austrian civil law reception in Czechoslovakia in the interwar period was studied. The content of three drafts of the Civil Code of Czechoslovakia of 1924, 1932 and 1937 was analyzed. The general characteristic of the Reception of the Austrian Civil Code in Romania is made, including that, it was defined that the Civil Code of Austria of 1811 was an example for the creation of the «Kalimahi Code» and the Karagai Lawyer, that acted during 1818-1865.

Key words: the Austrian Civil Code of 1811, obligation law, agreement, damage, Austrian Empire, Austro-Hungarian Empire, Galicia, Western Ukrainian lands, reception, draft of the civil code, codification, unification.

Підписано до друку 1.11.2018 р. Формат 60x90/16
Обсяг 0,9 авт. арк.
Тираж 100 прим. Папір офсетний.

Друк: ФОП Кундельська В.О.
79037, м. Львів, вул. Студинського, 4.
Виписка з ЄДР серія АА № 543619 від 22.10.2007 р.
Тел.: 096 270 62 87; 050 227 91 39.
e-mail: genaprint@gmail.com